

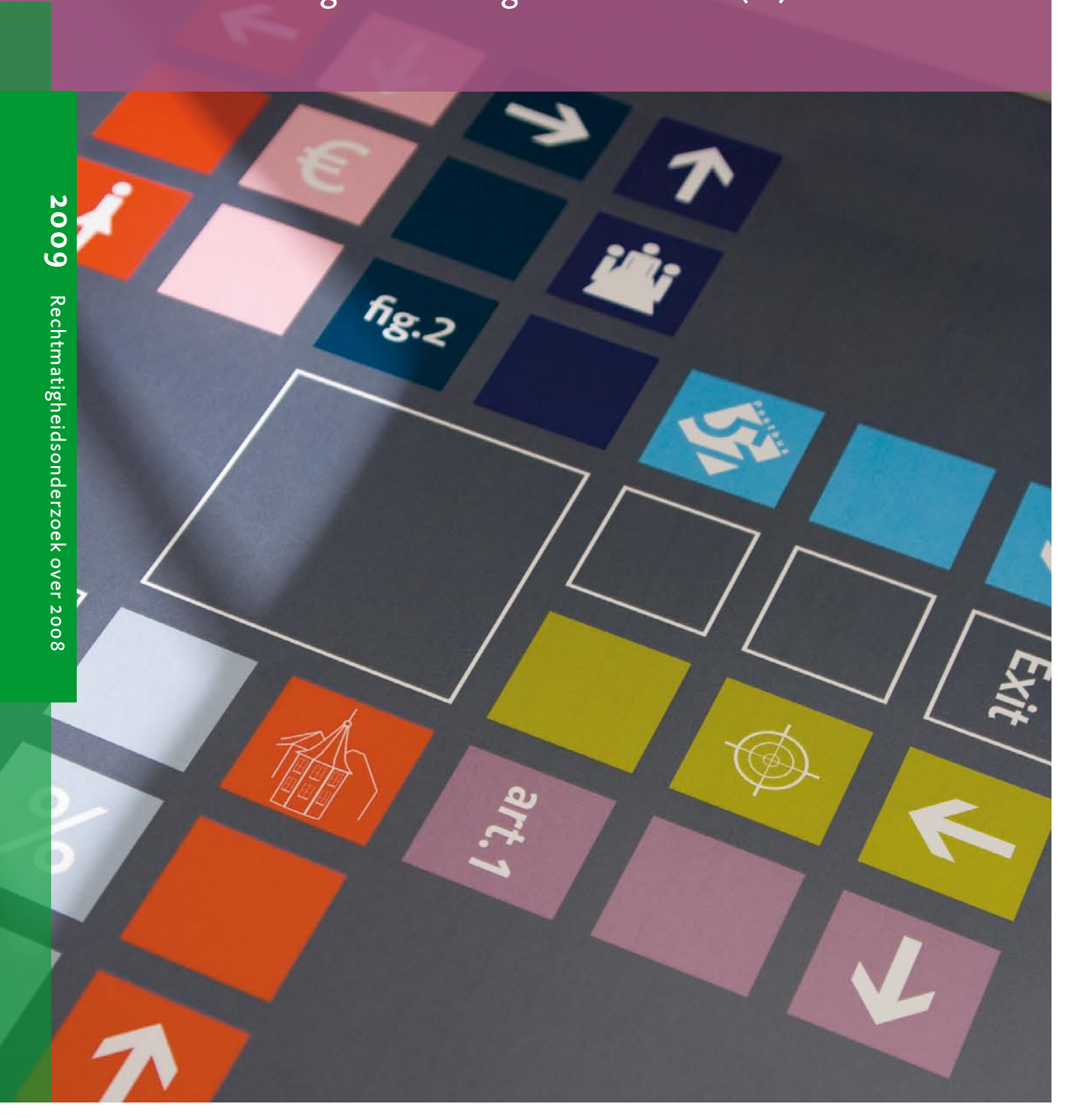

Rapport bij het Jaarverslag 2008

Ministerie van Algemene Zaken, Kabinet der Koningin en Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III)

2009

Rechtmatigheidsonderzoek over 2008

Vergaderjaar 2008–2009

31 924 III

Jaarverslag en slotwet Ministerie van Algemene Zaken, Kabinet der Koningin en Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2008

Nr. 2

RAPPORT BIJ HET JAARVERSLAG 2008 VAN HET MINISTERIE VAN ALGEMENE ZAKEN, KABINET DER KONINGIN EN COMMISSIE VAN TOEZICHT BETREFFENDE DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN (III)

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 20 mei 2009

Hierbij bieden wij u het op 6 mei 2009 door ons vastgestelde «Rapport bij het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, Kabinet der Koningin en Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III)» aan.

Algemene Rekenkamer

drs. Saskia J. Stuiveling,
president

dr. Ellen M.A. van Schoten RA,
secretaris

Inhoud

Samenvatting	5	
Kwaliteit van de publieke verantwoording	6	
Oordelen over jaarverslag en bedrijfsvoering	6	
Kwaliteitskaart bedrijfsvoering	7	
1	Inleiding	9
1.1	Over dit onderzoek	9
1.1.1	Wettelijke taak	9
1.1.2	Goede publieke verantwoording	10
1.1.3	Leeswijzer	12
1.1.4	Onderzoeksopzet	12
1.2	Over het Ministerie van Algemene Zaken (III)	12
2	Jaarverslag	17
2.1	Oordeel over de financiële informatie	17
2.2	Oordeel over de saldibalans en toelichting	18
2.3	Oordeel over de informatie over bedrijfsvoering	18
2.4	Oordeel over de informatie over het gevoerde beleid	19
3	Bedrijfsvoering	20
3.1	Oordeel over het financieel beheer en materieelbeheer	20
3.2	Ontwikkeling in de bedrijfsvoering	20
3.3	Departementsoverstijgende onderwerpen	20
3.3.1	Personeelsbeheer	21
4	Informatie over beleid nader beschouwd	23
5	Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer	24
Bijlage 1	Overzicht fouten en onzekerheden in de financiële informatie in het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken	25
Bijlage 2	Gebruikte afkortingen	41
	Literatuur	42

SAMENVATTING

Voor u ligt ons *Rapport bij het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten* (III). In dit rapport presenteren wij de resultaten van ons rechtmatigheidsonderzoek naar het jaarverslag en de bedrijfsvoering van dit ministerie.

In deze samenvatting gaan we in op onze belangrijkste bevindingen over de financiële informatie, de bedrijfsvoering en de beleidsinformatie van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. We zetten deze bevindingen af tegen de beginselen van goede publieke verantwoording, om zo te komen tot aanbevelingen voor het verbeteren van het functioneren van het ministerie.

Ook geven wij aan het eind van deze samenvatting onze wettelijke oordelen over het Jaarverslag 2008 en de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Deze staan in beknopte vorm in een schema, waarin we verwijzen naar de plaats in dit rapport waar we dieper ingaan op deze oordelen en de achterliggende bevindingen presenteren.

Het Ministerie van Algemene Zaken

Het Ministerie van Algemene Zaken heeft als belangrijkste taak om de eenheid van het algemeen regeringsbeleid te bevorderen. Daarnaast geeft het ministerie voorlichting over het Koninklijk Huis en is het verantwoordelijk voor de coördinatie van het algemene communicatiebeleid. Bovendien draagt het ministerie bij aan de ontwikkeling van het regeringsbeleid voor de langere termijn. Dit gebeurt via de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). De minister-president is ministerieel verantwoordelijk voor het optreden van de leden van het Koninklijk Huis. Er is geen beleidsveld waarover het Ministerie van Algemene Zaken specifiek verantwoording aflegt. De rol en de taken van het ministerie liggen vast in de grondwet.

De uitgaven van het Ministerie van Algemene Zaken bedroegen in 2008 € 54,5 miljoen. De verplichtingen bedroegen € 52,2 miljoen en de ontvangsten € 1,8 miljoen.

Het Kabinet der Koningin

Het Kabinet der Koningin verzorgt de ambtelijke ondersteuning van de koningin bij de uitoefening van haar staatsrechtelijke taken. Het Kabinet der Koningin is een onderdeel van de rijksoverheid en fungeert als schakel tussen koningin en ministers. Daarnaast heeft het Kabinet der Koningin tot taak om de oorspronkelijke staatsstukken te bewaren.

De uitgaven van het Kabinet der Koningin bedroegen in 2008 € 2,3 miljoen. De verplichtingen bedroegen € 2,3 miljoen en er waren geen ontvangsten.

De Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is een onafhankelijk toezichtsorgaan. De commissie houdt toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering van twee wetten: de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit 2002 (WIV 2002) en de Wet

veiligheidsonderzoeken (WVO). Daarbij richt de commissie zich op zowel de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst als de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.

De uitgaven van de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten bedroegen in 2008 € 0,7 miljoen. De verplichtingen bedroegen € 0,7 miljoen en er waren geen ontvangsten.

Kwaliteit van de publieke verantwoording

Wij hebben de kwaliteit van de publieke verantwoording van het ministerie beoordeeld aan de hand van de financiële informatie (de publieke verantwoording over de rechtmatigheid van de inning, het beheer en de besteding van publieke middelen), de bedrijfsvoering en de verantwoording over de uitvoering van het beleid.

Financiële informatie

Wij stellen vast dat het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten voldoet aan de eisen van de Comptabiliteitswet 2001 (CW 2001).

Bedrijfsvoering

Evenals in voorgaande jaren hebben we geen onvolkomenheden geconstateerd in het financieel beheer, het materieelbeheer en de bedrijfsvoering. Het financieel beheer, het materieelbeheer en de daartoe bijgehouden administraties voldeden in 2008 aan de eisen van de CW 2001.

In het Rapport bij het Jaarverslag 2007 vroegen we aandacht voor de naleving van de Europese aanbestedingsregels. In twee gevallen had het ministerie die niet correct nageleefd (Algemene Rekenkamer, 2008). Het betrof aanbestedingen voor taxidiensten en voor druk- en uitgeverijwerk. De Europese aanbestedingsprocedure voor het personenvervoer, waarin het Ministerie van Justitie de aanbestedende partij is, heeft vertraging opgelopen. Het Ministerie van Algemene Zaken verwacht dat deze aanbesteding rond mei/juni 2009 afgerond zal kunnen worden. Voor het druk- en uitgeverijwerk is inmiddels een Europese aanbesteding gestart. Het ministerie verwacht dat het contract in het voorjaar van 2009 afgesloten kan worden.

Oordelen over jaarverslag en bedrijfsvoering

In onderstaand schema staan onze oordelen over het Jaarverslag 2008 en de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken, die wij krachtens de Comptabiliteitswet 2001 geven.

		Oordeel	Meer informatie in
Jaarverslag	Financiële informatie	Voldoet	§ 2.1
	Saldibalans	Voldoet	§ 2.2
	Informatie over bedrijfsvoering	Voldoet	§ 2.3
	Informatie over beleid	Voldoet	§ 2.4
Bedrijfsvoering	Financieel beheer en materieelbeheer	Voldoet	§ 3.1

Oordelen over de informatie in het jaarverslag

In de financiële informatie in het jaarverslag en in de saldibalans staan geen fouten of onzekerheden die de tolerantiegrenzen overschrijden. De informatie over de bedrijfsvoering en over het gevoerde beleid is op deugdelijke wijze tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

Oordeel over het financieel beheer en materieelbeheer

Het financieel beheer en het materieelbeheer en de daartoe bijgehouden administraties van het ministerie zijn op orde.

Kwaliteitskaart bedrijfsvoering

De kwaliteitskaart bedrijfsvoering is een nieuw instrument van de Algemene Rekenkamer. Wij gebruiken de kaart dit jaar voor het eerst. Op basis van de ervaringen van dit jaar willen we de kwaliteitskaart de komende jaren verder ontwikkelen. De kwaliteitskaart plaatst geconstateerde onvolkomenheden in het licht van de totale bedrijfsvoering van een ministerie en maakt zichtbaar welke artikelen hierdoor worden geraakt. De kwaliteitskaart bestaat uit twee delen. Deel I van de kwaliteitskaart richt zich op de organisatieonderdelen van het Ministerie van Algemene Zaken. De kaart geeft inzicht in het totale aantal mogelijke onvolkomenheden en zet het aantal eventueel geconstateerde (ernstige) onvolkomenheden hiertegen af. Deel II van de kwaliteitskaart richt zich op de gevolgen van onvolkomenheden in de bedrijfsvoering op de begrotingsartikelen van een ministerie.

De kwaliteitskaart is gebaseerd op de *Baseline financieel beheer en materieelbeheer* van het Ministerie van Financiën. Deze baseline bevat de normen voor een goed financieel beheer en materieelbeheer. Het totale aantal mogelijke onvolkomenheden in de bedrijfsvoering bestaat uit alle beheersdomeinen die voor het ministerie voor een goed functioneren «relevant» respectievelijk «kritisch» zijn. Doordat de kwaliteitskaart een nieuw instrument is, zal de inschatting van het *belang* van de beheersdomeinen in de toekomst nog kunnen veranderen.

De kwaliteitskaart maakt ook zichtbaar aan welke beheersdomeinen wij en/of de departementale auditdienst in de controle over 2008 extra aandacht hebben besteed. Met extra aandacht van de auditdienst bedoelen wij de aandacht voor de bedrijfsvoering die de reguliere aandacht uit hoofde van de jaarlijkse wettelijke controle overstijgt. Met extra aandacht van de Algemene Rekenkamer doelen wij op ons eigen departementspecifieke, departementsoverstijgende en rijksbrede onderzoek (zie hoofdstuk 1 voor informatie over onze onderzoeksopzet). Extra aandacht van de auditdienst of van de Algemene Rekenkamer betekent niet per definitie dat *alle* aspecten van het desbetreffende beheersdomein in het onderzoek zijn betrokken, het onderzoek kan ook betrekking hebben op een enkel aspect binnen het beheersdomein.

Uit de kwaliteitskaart van het Ministerie van Algemene Zaken blijkt dat bij dit ministerie 25 beheersdomeinen van belang zijn voor de bedrijfsvoering. Daarvan zijn vijf beheersdomeinen als «kritisch» aan te merken. Bij geen van de onderzochte beheersdomeinen hebben wij een onvolkomenheid geconstateerd. Daarom is dit tweede deel van de kwaliteitskaart niet opgenomen in dit rapport.

Kwaliteitskaart bedrijfsvoering 2008: Ministerie van AZ
Deel I: Stand van zaken per organisatieonderdeel

Ernstige onvolkomenheid Onvolkomenheid Onvolkomenheid heeft gevolgen voor de rechtmatigheid Kritisch proces Relevant proces Proces van gering belang of komt niet voor Extra aandacht aan besteed door: Algemene Rekenkamer auditdienst Algemene Rekenkamer en auditdienst													
Elementen bedrijfsvoering	Opzet en beheer overdrachts-uitgaven en -ontvangsten			Opzet en beheer transactie uitgaven en -ontvangsten			Financiële administratie (registratie)		Materieel-beheer		Interne organisatie		(toezicht) relaties/aansturing veld
Directoraten-generaal/clusters (aantal organisatie-onderdelen)	Subsidies/rijksbijdragen	Specifieke uitkeringen	(Belasting) heffingen	Uitgaven personeel	Uitgaven materieel	Ontvangsten	Verplichtingen, ontvangsten en uitgaven	Overige (saldo)balansposten	Beheer eigendommen	Administratie/registratie	Managementcontrolesysteem	Omvangrijke administr. en uitvoeringssystemen/ICT	
Kabinet Minister-President													
Rijksvoorlichtings dienst													
Bureau van de WRR													
Centrale Afdelingen (4 onderdelen)													
Baten-lastendiensten (1 onderdeel)													
Onvolkomenheid niet toegeedeeld aan organisatieonderdeel													

Totaal: 25 relevante en kritische processen (= het maximale aantal mogelijke onvolkomenheden)

1 INLEIDING

1.1 Over dit onderzoek

Ministers verantwoorden zich in hun jaarverslagen over de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van het ministerie (financiële informatie), over de manier waarop het ministerie heeft gefunctioneerd (informatie over de bedrijfsvoering) en over de vraag of de doelen en prestaties die in de begroting van het ministerie waren afgesproken, ook zijn gerealiseerd (informatie over het beleid).

De Algemene Rekenkamer doet jaarlijks rechtmatigheidsonderzoek bij het Rijk. Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Ten eerste komen we ten behoeve van onze *wettelijke taak* tot oordelen over het al dan niet voldoen aan de eisen van de Comptabiliteitswet 2001 (CW 2001). Daarnaast zetten we onze bevindingen af tegen de beginselen van *goede publieke verantwoording* om te komen tot aanbevelingen ter verbetering van het functioneren van het Rijk.

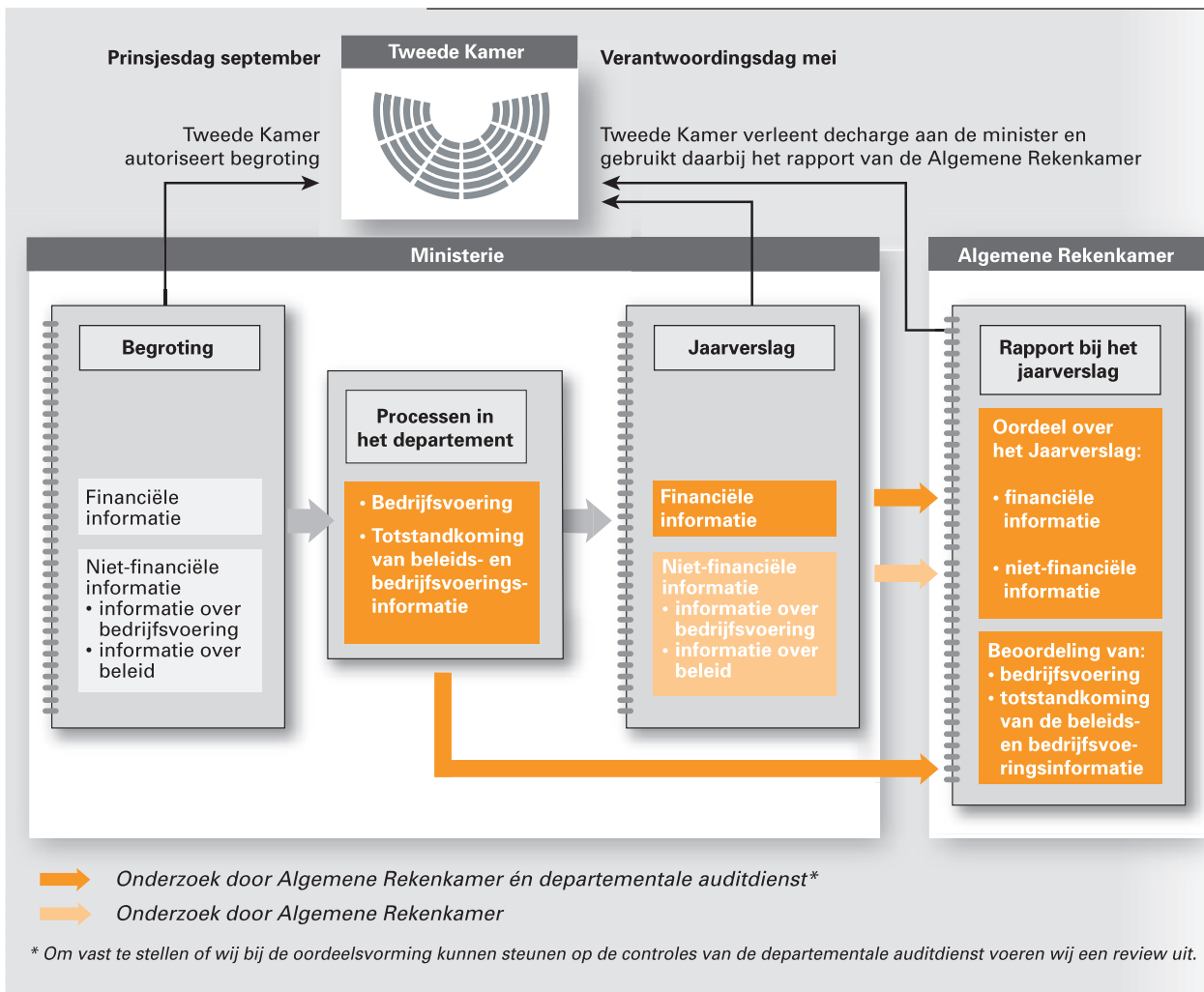
1.1.1 Wettelijke taak

Met ons onderzoek gaan we na of de jaarverslagen en de bedrijfsvoering van de ministeries voldoen aan de eisen van de CW 2001. Dit is onze wettelijke taak. We beoordelen of de informatie in de jaarverslagen over verplichtingen, uitgaven en ontvangsten, over bedrijfsvoering en over beleid tot stand gekomen is volgens de daarvoor geldende regels en of deze goed is weergegeven. Bij de bedrijfsvoering zelf van het ministerie beoordelen we of het financieel beheer en materieelbeheer voldoen aan de eisen van de CW 2001.

Met onze wettelijke oordelen ondersteunen we de Tweede Kamer bij het verlenen van decharge aan de ministers.

Figuur 1 laat zien wat wij uit hoofde van onze wettelijke taken wanneer onderzoeken en voor wie.

Figuur 1 Plaats onderzoek Algemene Rekenkamer in het proces van begroting tot verantwoording

In onze rapporten bij de jaarverslagen melden we de fouten en onzekerheden in de financiële informatie die de *kwantitatieve* en/of *kwalitatieve* tolerantiegrenzen overschrijden. Onder «fouten» verstaan we financiële informatie die niet *rechtmatig* tot stand is gekomen (het begrotingsgeld is niet volgens de regels uitgegeven) of die niet *deugdelijk is weergegeven* (er wordt geen goede verantwoording afgelegd in het jaarverslag). We spreken van «onzekerheden» wanneer we door onvolkomenheden in het financieel beheer niet kunnen vaststellen of er al dan niet sprake is van fouten.

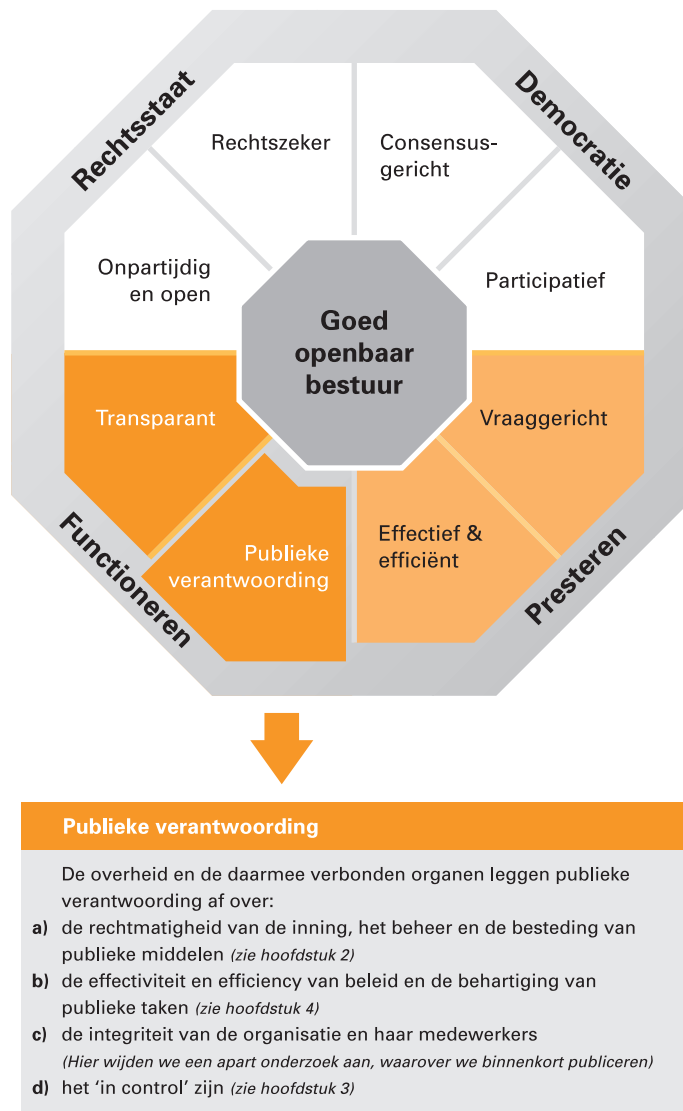
1.1.2 Goede publieke verantwoording

Goed openbaar bestuur staat centraal in het werk van de Algemene Rekenkamer. Wij baseren ons daarbij op de kenmerken van goed openbaar bestuur zoals de Verenigde Naties deze hebben geformuleerd. Deze kenmerken hebben betrekking op de rechtsstaat, de democratie, het

functioneren en het presteren van het openbaar bestuur. Uitgaande van onze wettelijke taak en missie richten wij ons vooral op de laatste twee aspecten. En in ons jaarlijkse rechtmatigheidsonderzoek concentreren wij ons vooral op het onderdeel «publieke verantwoording». Wij zijn van mening dat iedere overheid te allen tijde goede publieke verantwoording over haar functioneren en presteren moet kunnen afleggen. Met onze rapporten proberen we ministers te stimuleren om daarin zo nodig verbeteringen aan te brengen.

Figuur 2 geeft een overzicht van publieke verantwoording als onderdeel van goed openbaar bestuur. Voor een compleet overzicht van goed openbaar bestuur zie www.rekenkamer.nl.

Figuur 2 Publieke verantwoording als onderdeel van goed openbaar bestuur

* Zie de brochures *Presteren en functioneren van het openbaar bestuur*; *strategie algemene rekenkamer 2004 – 2009* en *Essentialia van goed openbaar bestuur van de Algemene Rekenkamer*.

1.1.3 Leeswijzer

De rechtmatigheid van de inning, het beheer en de besteding van publieke middelen, een van de beginselen van goede publieke verantwoording (zie figuur 2), onderzoeken wij krachtens onze wettelijke controletaak. Onze bevindingen staan beschreven in hoofdstuk 2, dat betrekking heeft op het jaarverslag van het ministerie.

Voor de andere beginselen van goede publieke verantwoording kijken we verder dan de eisen van de CW 2001.

In hoofdstuk 3, over de bedrijfsvoering, gaan we in op het financieel beheer en materieelbeheer. Verder geven we in dat hoofdstuk een beeld van hoe het ministerie omgaat met die aspecten van de bedrijfsvoering die wij van belang achten voor een goede publieke verantwoording. We onderzoeken in hoeverre de minister belangrijke bedrijfsprocessen in de greep houdt (is hij «in control»?).

Publieke verantwoording over de effectiviteit en efficiency van beleid en de behartiging van publieke taken geschiedt onder meer in de vorm van in het jaarverslag opgenomen beleidsinformatie over behaalde prestaties. In hoofdstuk 4 staan de bevindingen en conclusies uit ons onderzoek naar de beschikbaarheid en de bruikbaarheid van deze beleidsinformatie beschreven.

1.1.4 Onderzoeksopzet

Op basis van een risicoanalyse hebben we een programma opgesteld voor het rechtmatigheidsonderzoek 2008 bij het Ministerie van Algemene Zaken. Op grond van het rijksbrede onderzoeksprogramma hebben we dit jaar onder meer aandacht besteed aan het personeelsbeheer.

Wij hebben vastgesteld dat er geen noemenswaardige bevindingen zijn voor het jaar 2008.

Op www.rekenkamer.nl kunt u meer lezen over hoe onze rapporten bij de jaarverslagen tot stand komen. Daar vindt u ook een verklarende woordenlijst met begrippen die veel voorkomen in onze rapporten bij de jaarverslagen. Afkortingen en begrippen die specifiek zijn voor dit rapport zijn opgenomen in bijlage 2.

1.2 Over het Ministerie van Algemene Zaken (III)

Wij rapporteren over de resultaten van ons onderzoek per jaarverslag. In totaal zijn er 27 jaarverslagen. Dit rapport gaat over het jaarverslag van het Ministerie van Algemene Zaken.

Ministerie van Algemene Zaken

Het Ministerie van Algemene Zaken heeft als belangrijkste taak om de eenheid van het algemene regeringsbeleid te bevorderen. Daarnaast geeft het ministerie voorlichting over het Koninklijk Huis en is het verantwoordelijk voor de coördinatie van het algemene communicatiebeleid.

Bovendien draagt het ministerie bij aan de ontwikkeling van het regeringsbeleid voor de langere termijn. Dit gebeurt via de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). De minister-president is ministerieel verantwoordelijk voor het optreden van de leden van het Koninklijk Huis.

Het Ministerie van Algemene Zaken kent alleen transactie-uitgaven en transactie-ontvangsten. Het financieel belang van het ministerie is relatief

beperkt. Er is geen beleidsveld waarover het Ministerie van Algemene Zaken specifiek verantwoording aflegt. De rol en de taken van het ministerie liggen vast in de grondwet.

Het kerndepartement bestaat uit de volgende drie onderdelen:

- het Kabinet van de Minister-President;
- het bureau van de WRR;
- het directoraat-generaal Rijksvoorlichtingsdienst (RVD).

Onder het Ministerie van Algemene Zaken ressorteert een batenlastendienst: de Dienst Publiek en Communicatie (DP&C). Deze dienst treedt voor ministeries en uitvoeringsorganisaties op als deskundige communicatiepartner. Daarnaast helpt de DP&C de overheid beter te communiceren met burgers. Om dat te bereiken, biedt de dienst niet alleen communicatiediensten aan, maar ook communicatieadviezen en communicatiekennis.

Het Kabinet der Koningin

Het Kabinet der Koningin verzorgt de ambtelijke ondersteuning van de koningin bij de uitoefening van haar staatsrechtelijke taken. Het Kabinet der Koningin is een onderdeel van de rijksoverheid en fungeert als schakel tussen koningin en ministers. Daarnaast heeft het Kabinet der Koningin tot taak om de oorspronkelijke staatsstukken te bewaren.

De uitgaven en ontvangsten van het Kabinet der Koningin staan in een afzonderlijke verantwoordingsstaat. Ook heeft het Kabinet der Koningin een afzonderlijke saldibalans. De beheersafspraken, inclusief de (kwaliteit van de) dienstverlening, zijn vastgelegd en geformaliseerd.

De Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is een onafhankelijk toezichtsorgaan. De commissie houdt toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering van twee wetten: de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit 2002 (WIV 2002) en de Wet veiligheidsonderzoeken (WVO). Daarbij richt de commissie zich op zowel de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst als de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. De commissie toetst of deze diensten handelen volgens de juridische kaders waarbinnen zij moeten werken.

De commissie heeft de volgende taken:

- toezicht houden op de rechtmatige uitvoering van de WIV 2002 en de WVO;
- de betrokken ministers inlichten en adviseren over haar bevindingen bij dit toezicht;
- klachten onderzoeken en beoordelen en de betrokken minister daarover adviseren;
- de betrokken minister adviseren bij de uitvoering van artikel 34 van de WIV 2002 (dit artikel betreft de eventuele melding achteraf over de uitoefening van enkele bijzondere bevoegdheden door een veiligheidsdienst, bijvoorbeeld afluisteren, aan de betreffende persoon).

De uitgaven en ontvangsten van de commissie staan in een afzonderlijke verantwoordingsstaat. Ook heeft de commissie een afzonderlijke saldibalans. De beheersafspraken, inclusief de (kwaliteit van de) dienstverlening, zijn vastgelegd en geformaliseerd.

In onderstaand overzicht geven wij een beschrijving van het ministerie aan de hand van een aantal kengetallen. Uit het overzicht blijkt dat het ministerie alleen transactie-uitgaven en transactie-ontvangsten heeft.

Overzicht 1 Het Ministerie van Algemene Zaken in kengetallen	
Totaal verplichtingen	€ 52 177 000
Totaal uitgaven	€ 54 484 000
Totaal ontvangsten	€ 1 768 000
Transactie-uitgaven	€ 54 484 000
– waarvan personeelsuitgaven (inclusief baten-lastendienst)	€ 27 278 000
Voorschotten	€ 1 402 000
Overdrachtsuitgaven	€ 0
Aantal begrotingsartikelen	2
– waarvan beleidsartikel (met 4 operationele doelstellingen)	1
– waarvan niet-beleidsartikel	1
Aantal personen werkzaam (in fte) per ultimo 2008	404
Aantal directoraten-generaal	1
Aantal baten-lastendiensten	1
– bijdrage van moederdepartement	€ 7 555 000
– eigen vermogen	€ 4 693 000
Begrotingsfondsen	n.v.t.
Rechtspersonen met wettelijke taak	0
Recent onderzoek (vanaf 2006) van de Algemene Rekenkamer op het terrein van het Ministerie van Algemene Zaken	Geen

Bron: Jaarverslag Ministerie van Algemene Zaken 2008 en Centrale Afdeling Financieel Economische Zaken (CAFEZ) van het Ministerie van AZ.

Overzicht 2 Kabinet der Koningin in kengetallen

Totaal verplichtingen	€ 2 316 000
Totaal uitgaven	€ 2 316 000
Totaal ontvangsten	€ 0
Transactie-uitgaven	€ 2 316 000
– waarvan personeelsuitgaven (inclusief baten-lastendienst)	€ 1 660 000
Voorschotten	€ 0
Overdrachtsuitgaven	€ 0
Aantal begrotingsartikelen	1
– waarvan beleidsartikel	1
– waarvan niet-beleidsartikel	0
Aantal personen werkzaam (in fte) per ultimo 2008	25
Aantal directoraten-generaal	n.v.t.
Aantal baten-lastendiensten	n.v.t.
Begrotingsfondsen	n.v.t.
Rechtspersonen met wettelijke taak	n.v.t.
Recent onderzoek (vanaf 2006) van de Algemene Rekenkamer op het terrein van het Kabinet der Koningin	Geen

Bron: Jaarverslag Ministerie van Algemene Zaken 2008 en Centrale Afdeling Financieel Economische Zaken (CAFEZ) van het Ministerie van AZ.

Overzicht 3 De Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Totaal verplichtingen	€ 706 000
Totaal uitgaven	€ 706 000
Totaal ontvangsten	€ 0
Transactie-uitgaven	€ 706 000
– waarvan personeelsuitgaven (inclusief baten-lastendienst)	€ 539 000
Voorschotten	€ 0
Overdrachtsuitgaven	€ 0
Aantal begrotingsartikelen	1
– waarvan beleidsartikel	1
– waarvan niet-beleidsartikel	0
Aantal personen werkzaam (in fte) per ultimo 2008	7
Aantal directoraten-generaal	n.v.t.
Aantal baten-lastendiensten	n.v.t.
Begrotingsfondsen	n.v.t.
Rechtspersonen met wettelijke taak	0
Recent onderzoek (vanaf 2006) van de Algemene Rekenkamer op het terrein van de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten	Geen

Bron: Jaarverslag Ministerie van Algemene Zaken 2008 en Centrale Afdeling Financieel Economische Zaken (CAFEZ) van het Ministerie van AZ.

2 JAARVERSLAG

De Algemene Rekenkamer heeft het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken beoordeeld. Wij hebben onderzocht of de minister het begrotingsgeld volgens de regels heeft uitgegeven en ontvangen en of hij daarover in het jaarverslag goede verantwoording heeft afgelegd. Ook hebben we onderzocht of de informatie in het jaarverslag over de bedrijfsvoering en over het gevoerde beleid deugdelijk tot stand is gekomen en voldoet aan de daaraan te stellen kwaliteitsnormen.

2.1 Oordeel over de financiële informatie

De financiële informatie in het jaarverslag bestaat uit de volgende onderdelen:

- de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in de verantwoordingsstaat en de toelichting daarbij;
- de baten, lasten, kapitaaluitgaven, kapitaalontvangsten en balansposten in de samenvattende verantwoordingsstaat van de batenlastendiensten en de toelichting daarbij.

De financiële informatie dient op grond van de CW 2001:

- rechtmatig tot stand te zijn gekomen;
- deugdelijk te zijn weergegeven;
- te voldoen aan de verslaggevingsvoorschriften.

Oordeel

De financiële informatie in het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten voldoet aan de eisen die de CW 2001 stelt. Dit betekent dat wij geen belangrijke fouten en onzekerheden in de rechtmatigheid en de deugdelijke weergave hebben geconstateerd die de tolerantiegrenzen overschrijden.

Het totaalbedrag van alle geconstateerde fouten en onzekerheden valt binnen de tolerantiegrenzen voor de financiële informatie in het jaarverslag als geheel.

In bijlage 1 van dit rapport staat een overzicht van *alle* fouten en onzekerheden.

Naleving Europese aanbestedingsregels

De Tweede Kamer heeft de afgelopen jaren geïnformeerd in hoeverre de ministeries de Europese aanbestedingsregels naleven. Wij constateren dat bij het Ministerie van Algemene Zaken in twee gevallen met een totaalbedrag van € 225 335 deze regels niet nageleefd zijn.

Het betreft aanbestedingen voor taxidiensten en voor druk- en uitgeverijwerk. Hiervoor had het ministerie in 2007 de Europese aanbestedingsregels niet nageleefd en toen hebben wij dit als onrechtmatig bestempeld. De Europese aanbestedingsprocedure voor het personenvervoer, waarin het Ministerie van Justitie de aanbestedende partij is, is vertraagd ten opzichte van de planning. Het Ministerie van Algemene Zaken verwacht dat de aanbesteding rond mei/juni 2009 afgerond zal kunnen worden. Voor het druk- en uitgeverijwerk heeft het ministerie inmiddels een Europese aanbesteding gestart. Het ministerie verwacht dat het nieuwe contract in het voorjaar van 2009 gesloten kan worden.

2.2 Oordeel over de saldibalans en toelichting

De saldibalans is een overzicht van de posten die aan het eind van het jaar nog openstaan en die naar het volgende jaar moeten worden meegenomen. Bij de saldibalans hoort een toelichting waarin nadere informatie wordt verstrekt over de afzonderlijke posten op deze balans.

De informatie in de saldibalans dient op grond van de CW 2001:

- rechtmatig tot stand te zijn gekomen;
- deugdelijk te zijn weergegeven;
- te voldoen aan de verslaggevingsvoorschriften.

Oordeel

De informatie in de saldibalans in het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten voldoet aan de eisen die de CW 2001 stelt. Dit betekent dat wij geen belangrijke fouten en onzekerheden in de rechtmatigheid en de deugdelijke weergave hebben geconstateerd die de tolerantiegrenzen overschrijden.

In 2008 heeft het Ministerie van Algemene Zaken voor een bedrag van € 1,8 miljoen aan openstaande voorschotten afgerekend. Wij zijn van oordeel dat deze afrekeningen voldoen aan de daaraan te stellen eisen.

Het totaalbedrag van alle geconstateerde fouten en onzekerheden in de saldibalansposten valt binnen de tolerantiegrenzen voor de saldibalans als geheel.

In bijlage 1 van dit rapport staat een overzicht van *alle* fouten en onzekerheden.

2.3 Oordeel over de informatie over bedrijfsvoering

In de bedrijfsvoeringsparagraaf van het jaarverslag van een ministerie verantwoordt de minister zich over de rechtmatigheid van de begrotingsuitvoering (of het begrotingsgeld volgens de regels is uitgegeven), over de totstandkoming van de beleidsinformatie, over het gevoerde financieel beheer en materieelbeheer en over de overige aspecten van de bedrijfsvoering.

De informatie over de bedrijfsvoering dient op grond van de CW 2001:

- op deugdelijke wijze tot stand te zijn gekomen;
- te voldoen aan de verslaggevingsvoorschriften.

Deze twee aspecten betrekken wij in ons oordeel over de informatie over de bedrijfsvoering. We zeggen daarmee niets over de kwaliteit van de informatie zelf.

Om tot een oordeel te komen over de totstandkoming van de informatie hebben wij de volgende aspecten ervan onderzocht:

- Beschikt de minister over een procedure voor de totstandkoming van de bedrijfsvoeringsparagraaf waarin de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van alle actoren zijn vastgelegd?
- Heeft de minister vooraf criteria geformuleerd voor wat moet worden aangemerkt als opmerkelijke zaken en tekortkomingen in de bedrijfsvoering?
- Is het verloop van het totstandkomingsproces controleerbaar en is het afwegingsproces daarbij transparant vastgelegd?

Oordeel

De informatie over de bedrijfsvoering in het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is op deugdelijke wijze tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

De resultaten van ons onderzoek naar de bedrijfsvoering zelf staan beschreven in hoofdstuk 3.

2.4 Oordeel over de informatie over het gevoerde beleid

In het jaarverslag verstrekt de minister ook beleidsinformatie: informatie over de gerealiseerde effecten van het beleid, de daartoe geleverde prestaties en de daarvoor bestede middelen.

De Algemene Rekenkamer beoordeelt ieder jaar de totstandkoming van de beleidsinformatie en of deze informatie voldoet aan de verslaggevings-eisen.

Oordeel

De informatie over het gevoerde beleid in het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is op deugdelijke wijze tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingseisen.

De resultaten van ons onderzoek naar de beschikbaarheid en de bruikbaarheid van de beleidsinformatie beschrijven we in hoofdstuk 4.

3 BEDRIJFSVOERING

De Algemene Rekenkamer heeft de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken onderzocht. Onder de bedrijfsvoering vallen alle primaire en ondersteunende bedrijfsprocessen die ervoor zorgen dat een ministerie functioneert: het financieel beheer en het materieelbeheer en de processen op het gebied van personeel, informatievoorziening, administratie, communicatie en huisvesting. In hun verantwoording moeten ministeries laten zien dat deze bedrijfsprocessen voldoende gestuurd en beheerst worden: het management moet «in control» zijn. Als sluitstuk van deze sturing en beheersing moeten ministeries beschikken over een adequate interne auditfunctie. Bij het Ministerie van Algemene Zaken blijkt dat het management «in control» is, al worden de Europese aanbestedingsregels nog niet volledig nageleefd. Hier wordt echter wel aan gewerkt. De personeelsdossiers zijn sinds 2007 gedigitaliseerd en over externe inhuur, die bij dit ministerie overigens weinig aan de orde is, wordt op hoog managementniveau beslist.

In de rest van dit hoofdstuk geven we eerst ons oordeel over het financieel beheer en materieelbeheer (§ 3.1). Daarna schetsen we een beeld van de bedrijfsvoering in de afgelopen drie jaar (§ 3.2). We beschrijven ook de stand van zaken van die aspecten van de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken die wij van belang achten voor een goede publieke verantwoording (§ 3.3). Wij gaan daarbij in op het personeelsbeheer.

3.1 Oordeel over het financieel beheer en materieelbeheer

Het financieel beheer, het materieelbeheer en de daartoe bijgehouden administraties moeten op grond van de CW 2001 voldoen aan de eisen van rechtmatigheid, ordelijkheid en controleerbaarheid.

Oordeel

De onderzochte onderdelen van het financieel beheer, het materieelbeheer en de daartoe bijgehouden administraties van het Ministerie van Algemene Zaken, Kabinet der Koningin en Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten voldeden in 2008 aan de in de CW 2001 gestelde eisen.

3.2 Ontwikkeling in de bedrijfsvoering

Evenals in voorgaande jaren hebben we geen onvolkomenheden geconstateerd in het financieel beheer, materieelbeheer en de bedrijfsvoering. We vragen net als vorig jaar aandacht voor de naleving van de Europese aanbestedingsregels, omdat het Ministerie van Algemene Zaken nog niet voldoet aan de regels voor Europese aanbesteding voor de twee gevallen die wij vorig jaar als onrechtmatig hebben geclassificeerd (zie § 2.1). We hebben geconstateerd dat het ministerie hieraan werkt.

3.3 Departementsoverstijgende onderwerpen

In deze paragraaf geven we een beeld van de aspecten van bedrijfsvoering die wij hebben onderzocht onder andere omdat we ze van belang achten voor een goede publieke verantwoording, en dan in het bijzonder voor het «in control» zijn van de minister. We hebben onderzoek gedaan naar het personeelsbeheer (§ 3.3.1).

3.3.1 Personeelsbeheer

Op het gebied van personeelsbeheer hebben wij ons verdiept in twee actuele thema's: de digitalisering van de personeelsdossiers en de inhuur van externen.

Daarnaast hebben wij op verzoek van de Tweede Kamer onderzoek gedaan naar de vergoedingen aan ambtenaren die met buitengewoon verlof, zonder bezoldiging, tijdelijk werkzaam zijn bij internationale organisaties. Over de resultaten van dat onderzoek rapporteren wij in ons rapport *Buitenlandvergoedingen rijksambtenaren 2002–2008; Deel A: detacheringen zonder bezoldiging* (Algemene Rekenkamer, 2009) dat wij op 9 april 2009 hebben uitgebracht.

Digitalisering van personeelsdossiers

Wij hebben bij alle ministeries onderzocht hoe digitalisering van de personeelsdossiers verloopt (aanpak, voortgang, resultaten en mogelijke knelpunten). Bij de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), van Economische Zaken (EZ), van Justitie en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) hebben we ook gekeken naar kwaliteit van de personeelsdossiers (juistheid, volledigheid en toegankelijkheid).

Uit ons onderzoek naar het digitaliseringsproces bij het Ministerie van Algemene Zaken blijkt dat de personeelsdossiers van alle actieve medewerkers met peildatum 1 januari 2004 reeds in 2007 waren gedigitaliseerd. Het ging hierbij om 400 dossiers met gemiddeld 191 pagina's per dossier. Dossiers van medewerkers die vóór genoemde datum al uit dienst waren, zijn niet gedigitaliseerd. De medewerkers van het ministerie hebben toegang tot hun eigen digitale personeelsdossier.

Inhuur van externen

In het regeerakkoord van het kabinet-Balkenende IV is onder meer afgesproken om het aantal rijksambtenaren te verminderen. De minister van BZK heeft namens het Rijk de regie over die operatie. Volgens de *Trendnota Arbeidszaken* (BZK, 2008) dienen ministers ervoor te waken dat zij de gaten die in het personeelsbestand vallen door de vermindering van het aantal rijksambtenaren, niet opvullen door de inhuur van externen. Verder is volgens de nota terughoudendheid geboden bij de inhuur van externen op reguliere functies of het vragen van extern advies voor bijvoorbeeld beleidsvraagstukken. De doelstelling van het kabinet is namelijk dat de uitgaven aan externe inhuur niet hoger worden dan in 2007 en waar mogelijk zelfs afnemen.

De ministeries treffen zelf de benodigde beheersmaatregelen. Sinds 2007 rapporteren de ministeries in hun departementale jaarverslag over hun externe inhuur en over de beheersmaatregelen die ze getroffen hebben. Wij zijn bij alle ministeries nagegaan hoeveel zij hebben uitgegeven aan externe inhuur in 2008, welke beheersmaatregelen ze hebben getroffen en hoe zij hierover rapporteren in hun jaarverslagen. Bij de Ministeries van Buitenlandse Zaken (BuiZa), van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), van EZ en van Financiën hebben we ook een aantal facturen onderzocht.

Bij het Ministerie van BZK hebben we ook aandacht besteed aan de manier waarop het ministerie invulling geeft aan zijn coördinerende rol.

Uit ons onderzoek blijkt dat bij het Ministerie van Algemene Zaken slechts weinig externen worden ingehuurd. De uitgaven hiervoor over 2008

bedragen € 2,2 miljoen. Over 2007 waren de uitgaven echter veel lager, namelijk € 445 000. Er lijkt sprake te zijn van een stijging van de uitgaven in plaats van de beoogde daling. Het departement gaf desgevraagd aan dat de uitgaven over 2007 alleen betrekking hadden op de externe inhuur van het kerndepartement. Het Ministerie van Financiën heeft naderhand aangegeven dat ook de externe inhuur van baten-lastendiensten in de opgave moesten worden verwerkt. In het geval van het Ministerie van Algemene Zaken betreft dit de Dienst Publiek en Communicatie (DP&C), die veel met freelancers werkt. Over 2008 is de opgaaf daarom gedaan inclusief DP&C.

Het departement heeft een departementale richtlijn *Externe inhuur*. De bevoegdheden tot beslissingen zijn hierin op hoog niveau belegd, namelijk door de (p)SG, de DG RVD, de directeur DP&C en de directeur WRR. Draaideurconstructies komen bij het Ministerie van Algemene Zaken niet voor. De in- en uitstroom wordt bewaakt door een Taakstellingsregistratiesysteem.

4 INFORMATIE OVER BELEID NADER BESCHOUWD

Jaarlijks doet de Algemene Rekenkamer aanvullend onderzoek naar de beleidsinformatie. Hierbij staan de volgende vragen centraal: is er in de begroting en in het jaarverslag concrete informatie beschikbaar over beleid en kan de Tweede Kamer die informatie gebruiken?

Beschikbaarheid van de beleidsinformatie

Wij onderzoeken ieder jaar hoe de minister zich in zijn jaarverslag verantwoordt over het realiseren van doelen, prestaties en de inzet van middelen die met de begroting zijn afgesproken. We gaan daarvoor na in hoeverre concrete informatie over beleidsresultaten beschikbaar is: heeft de minister in het jaarverslag per operationele doelstelling informatie opgenomen over doelen, prestaties en middelen en zo niet, wordt het ontbreken van die informatie uitgelegd (het zogenoemde «comply or explain»-principe)?

In de «comply or explain-brief» van 29 juni 2006 (Algemene Zaken, 2006) gaat de minister van Algemene Zaken in op de algemene beleidsdoelstelling van zijn ministerie. De minister stelt dat deze beleidsdoelstelling logisch voortvloeit uit de grondwet en dat er geen sprake is van een specifiek beleidsveld zoals andere ministeries dat kennen. Door de aard van de werkzaamheden van het ministerie en het ontbreken van een specifiek beleidsveld, zijn er volgens hem geen aanknopingspunten om maatschappelijke effecten («outcome-indicatoren») te benoemen.

Bruikbaarheid van de beleidsinformatie

Omdat deze maatschappelijk effecten en een specifiek beleidsveld ontbreken, hebben wij bij het Ministerie van Algemene Zaken een beperkte VBTB-toets uitgevoerd. VBTB staat voor het ontwikkelingstraject «Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording». We constateren dat het ministerie waar mogelijk de uitgangspunten van VBTB toepast. Zo benoemt het ministerie bij alle operationele doelstellingen in de Begroting 2008 de instrumenten en/of activiteiten die het daarvoor wil gebruiken. Ook zijn waar mogelijk prestatie-indicatoren en streefwaarden opgenomen. De prestatie-indicatoren die het Ministerie van Algemene Zaken heeft benoemd zijn onder andere kwaliteitsindicatoren burgers tevredenheid Postbus 51, prestatie-indicatoren Postbus 51 en aantal rapporten van de WRR aan de regering. In de Verantwoording 2008 komt het ministerie vervolgens systematisch terug op de genoemde activiteiten, prestatie-indicatoren en streefwaarden in de begroting.

5 REACTIE MINISTER EN NAWOORD ALGEMENE REKENKAMER

De minister-president, minister van Algemene Zaken, heeft op 20 april 2009 gereageerd op ons *Rapport bij het Jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, Kabinet der Koningin en Commissie van Toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten*. Hieronder volgt de integrale tekst van zijn reactie. De brief staat ook op onze website: www.rekenkamer.nl.

Reactie minister

«Met belangstelling heb ik kennis genomen van uw conceptrapport bij het jaarverslag 2008 van het Ministerie van Algemene Zaken, Kabinet der Koningin en Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Tot mijn genoegen constateert u dat de bedrijfsvoering geen onvolkomenheden kent. Tevens stelde u vast dat het jaarverslag 2008, de bijbehorende saldibalans, het financieel- en materieel beheer, alsmede de daartoe bijgehouden administraties voldoen aan de gestelde eisen. Gelet op uw positieve oordeel, zie ik geen aanleiding voor een nadere reactie.»

Nawoord Algemene Rekenkamer

De reactie van de minister-president, minister van Algemene Zaken, vormt voor ons geen aanleiding voor een nawoord.

BIJLAGE 1

**OVERZICHT FOUTEN EN ONZEKERHEDEN IN DE FINANCIËLE INFORMATIE IN HET
JAARVERSLAG 2008 VAN HET MINISTERIE VAN ALGEMENE ZAKEN (III)**

A. Verplichtingen (€ x 1000)

Art. omschrijving nr.	Verantwoord bedrag	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
		Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	
Beleidsartikelen						
1	Bevorderen van de eenheid van het algemeen regeringsbeleid	52 177	-	-	-	-
Totaal	52 177	-	-	-	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. Post nr.	Fout
Totaal individuele fouten	0
Totaal verplichtingen	52 177
Procentuele fout	0,00%
Procentuele onzekerheid	0,00%

B/C. Uitgaven + ontvangsten (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave		
			Rechtmatigheid	Rechtmatigheid			
Beleidsartikelen							
1	Bevorderen van de eenheid van het algemeen overheidsbeleid	56 252	-	13	247	nee	-
Totaal		56 252	-	13	-	-	-
(1)	Totaal Uitgaven en Ontvangsten	56 252					
	Procentuele fout	0,42%					
	Procentuele onzekerheid	0,02%					
(2)	Totaal	101 531					
	Procentuele fout	0,27%					
	Procentuele onzekerheid	0,01%					

B. Uitgaven (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Deugdelijke weergave		Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave
Beleidsartikelen						
1	Bevorderen van de eenheid van het algemeen regeringsbeleid	54 484	234	13	247	nee
Totaal		54 484	234	13	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout	Totaal individuele fouten
		0	
	Totaal uitgaven	54 484	
	Procentuele fout	0,43%	Tolerantiegrens niet overschreden
	Procentuele onzekerheid	0,02%	Tolerantiegrens niet overschreden

C. Ontvangsten (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Rechtmatigheid	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Deugdelijke weergave			
Beleidsartikelen								
1	Bevorderen van de eenheid van het algemeen overheidsbeleid	1 768	-	-	-	-	-	-
Totaal		1 768	-	-	-	-	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout
	Totaal individuele fouten	0
	Totaal ontvangsten	1 768
	Procentuele fout	0,00%
	Procentuele onzekerheid	0,00%

D. Baten-lastendiensten (€ x 1000)

Art. Omschrijving nr.	Verantwoord bedrag	Fout	Onzeerheid	Totaal F+ O	Onzeerheid over volledigheid
		Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	
		Rechtmatigheid	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	
Dienst Publiek en Communicatie					
Baten	52 834	-	-	38	38
Bijdrage moederdepartement	7 555	-	-	-	-
Totaal baten	52 834	-	-	38	-
Totale baten baten-lastendiensten	52 834				
Procentuele fout	0,07%	Tolerantiegrens niet overschreden			
Procentuele onzeerheid	0,00%				

E. Saldibalans (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Onzekerheid over volledigheid
			Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave
3	Liquide middelen	3	-	-	-	-
5	Uitgaven buiten begrotingsverband	3 978	-	-	-	-
6	Ontvangsten buiten begrotingsverband	1 302	-	-	-	-
7	Openstaande rechten	-	-	-	-	-
8	Extra-comptabele vorderingen	-	-	-	-	-
9	Extra-comptabele schulden	-	-	-	-	-
10	Voorschotten	1 402	-	-	-	-
11	Garantieplichtingen	-	-	-	-	-
12	Openstaande verplichtingen	737	-	-	-	-
13	Deelnemingen	-	-	-	-	-
	Totaal beoordeeld	7 422	-	-	-	-
(De tolerantiegrens wordt afgeleid van totaal beoordeeld)						
	Totaal saldibalans	7 422				
	Procentuele fout	0,00%				
	Procentuele onzekerheid	0,00%				

F. Afgerекende voorschotten (€ x 1000)

Omschrijving	Verantwoord bedrag	Rechtmatigheid	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
		Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave		
Afgerекende voorschotten	1 794	-	-	-	-		-
Totaal afgerекende voorschotten	1 794	-	-	-	-		-

Fouten en onzekerheden in de financiële informatie in het jaarverslag 2008 van het Kabinet der Koningin (III)

A. Verplichtingen (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Fout	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
BA	1. Kabinet der Koningin	2 316	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal	2 316	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout
	Totaal individuele fouten	0
	Totaal verplichtingen	2 316
	Procentuele fout	0,00%
	Procentuele onzekerheid	0,00%

B/C. Uitgaven + ontvangsten (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Rechtmatigheid	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Deugdelijke weergave			
1	Kabinet der Koningin	2 316	-	-	-	-		-
	Totaal	2 316	-	-	-	-		-
(1)	Totaal Uitgaven en Ontvangsten	2 316	Omvangsbasis uitgaven + ontvangsten					
	Procentuele fout	0,00%						
	Procentuele onzekerheid	0,00%						
(2)	Totaal	2 316	Omvangsbasis uitgaven + ontvangsten + bijdrage(n) van derden baten-lastendiensten					
	Procentuele fout	0,00%						
	Procentuele onzekerheid	0,00%						

B. Uitgaven (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave
1	Kabinet der Koningin	2 316	-	-	-	-
Totaal		2 316	-	-	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout
	Totaal individuele fouten	0
	Totaal uitgaven	2 316
	Procentuele fout	0,00%
	Procentuele onzekerheid	0,00%

C. Ontvangsten (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave
1	Kabinet der Koningin	-	-	-	-	-	-
	Totaal	-	-	-	-	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout
	Totaal individuele fouten	0
	Totaal ontvangsten	-
	Procentuele fout	0,00%
	Procentuele onzekerheid	0,00%

E. Saldibalans (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Onzekerheid over volledigheid
			Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid
1	Liquide middelen	2	-	-	-	-
2	Uitgaven buiten begrotingsverband	-	-	-	-	-
3	Ontvangsten buiten begrotingsverband	54	-	-	-	-
4	Openstaande rechten	-	-	-	-	-
5	Extra-comptabele vorderingen	-	-	-	-	-
6	Extra-comptabele schulden	-	-	-	-	-
7	Voorschotten	-	-	-	-	-
8	Garantieplichtingen	-	-	-	-	-
9	Openstaande verplichtingen	-	-	-	-	-
10	Deelhemingen	-	-	-	-	-
	Totaal beoordeeld	56	-	-	-	-

(De tolerantiegrens wordt afgeleid van totaal beoordeeld)

Totaal saldibalans	56
Procentuele fout	0,00%
Procentuele onzekerheid	0,00%

Fouten en onzekerheden in de financiële informatie in het jaarverslag 2008 van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (III)

A. Verplichtingen (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Rechtmatigheid	Fout	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
1	Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	706	-	-	-	-	-		-
	Totaal	706	-	-	-	-	-		-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout
	Totaal individuele fouten	0
	Totaal verplichtingen	706
	Procentuele fout	0,00%
	Procentuele onzekerheid	0,00%

B/C. Uitgaven + ontvangsten (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Rechtmatigheid	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Deugdelijke weergave			
1	Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	706	-	-	-	-		-
	Totaal	706	-	-	-	-		-
(1)	Totaal Uitgaven en Ontvangsten	706	Omvangsbasis uitgaven + ontvangsten					
	Procentuele fout	0,00%						
	Procentuele onzekerheid	0,00%						
(2)	Totaal	706	Omvangsbasis uitgaven + ontvangsten + bijdragen(n) van derden baten-lastendiensten					
	Procentuele fout	0,00%						
	Procentuele onzekerheid	0,00%						

B. Uitgaven (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Deugdelijke weergave		Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave
1	Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	706	-	-	-	-
Totaal		706	-	-	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout
	Totaal individuele fouten	0
	Totaal uitgaven	706
	Procentuele fout	0,00%
	Procentuele onzekerheid	0,00%

C. Ontvangsten (€ x 1000)

Art. nr.	Omschrijving	Verantwoord bedrag	Fout	Onzekerheid	Totaal F + O	Tolerantie overschreden?	Onzekerheid over volledigheid
			Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave	Rechtmatigheid	Deugdelijke weergave
1	Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	-	-	-	-	-	-
Totaal		-	-	-	-	-	-

Individuele fouten in de deugdelijke weergave die de tolerantie overschrijden

Art. nr.	Post	Fout
	Totaal individuele fouten	0
	Totaal ontvangsten	-
	Procentuele fout	0,00%
	Procentuele onzekerheid	0,00%

BIJLAGE 2

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

Op www.rekenkamer.nl staat een verklarende woordenlijst met begrippen die veel voorkomen in onze rapporten bij de jaarverslagen.

BuiZa	(Ministerie van) Buitenlandse Zaken
BZK	(Ministerie van) Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAFEZ	Centrale Afdeling Financieel-Economische Zaken
CW 2001	Comptabiliteitswet 2001
DG RVD	Directeur-generaal Rijksvoorlichtingsdienst
DP&C	Dienst Publiek en Communicatie
EZ	(Ministerie van) Economische Zaken
FEZ	(Directie) Financieel-Economische Zaken
OCW	(Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
(p)SG	(Plaatsvervangend) secretaris-generaal
RVD	Rijksvoorlichtingsdienst
VBTB	Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording
VWS	(Ministerie van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WIV 2002	Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
WVO	Wet veiligheidsonderzoeken

LITERATUUR

Algemene Rekenkamer (2008). *Rapport bij het Jaarverslag 2007, Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 444 III, nr. 2. Den Haag: Sdu.

Algemene Rekenkamer (2009). *Buitenlandvergoedingen rijksambtenaren 2002–2008; Deel A: detacheringen zonder bezoldiging*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 910, nrs. 1–2. Den Haag: Sdu.

Algemene Zaken (2006). *Brief aan de Tweede Kamer van 29 juni 2006*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 29 949, nr. 53. Den Haag: Sdu.

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2008). *Trendnota arbeidszaken. Brief aan de Tweede Kamer van 3 juni 2008*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 201, nr. 38. Den Haag: Sdu.

Aangeboden aan de Voorzitter van
de Tweede Kamer der Staten-Generaal door
de Algemene Rekenkamer

Onderzoeksteam

Dhr. drs. W. Voogd (projectleider)
Dhr. G. Engelaar
Dhr. G. Jansink
Dhr. mr. H.J.L. Koot

Voorlichting en tekstbegeleiding

Afdeling Communicatie

Postbus 20015
2500 EA Den Haag
telefoon (070) 342 44 00
fax (070) 342 41 30
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

Uitgave

Sdu Uitgevers

Zetwerk en begeleiding

Sdu Uitgevers
afdeling Traffic
e-mail traffic@sdu.nl

Drukwerk

DeltaHage Grafische Dienstverlening

Omslag

Corps Ontwerpers, Den Haag

Fotografie

2D3D

Graphics

MediagraphiX
Schwandt Infographics

Bestelling

Sdu Klantenservice
telefoon (070) 378 98 80
fax (070) 378 97 83
e-mail sdu@sdu.nl
internet www.sdu.nl
of via de boekhandel

KST 128941
ISBN 978 90 12 12989 3
NUR 823

